

УДК 316.74:316.334.3:26:343.8
DOI 10.32755/sjeducation.2026.01.059

ВІРОСПОВІДНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАСУДЖЕНИХ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Гейда Ольга Сергіївна,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та професійної етики,

Пенітенціарна академія України
(14000, м. Чернігів, вул. Гонча, 34,
e-mail: helga2102@ukr.net)
ORCID: 0000-0003-4971-4867

Нині кількість засуджених за колабораційну діяльність в установах ДКВС України невпинно зростає, тож актуальним є завдання всебічного вивчення цієї категорії засуджених та розроблення напрямів ресоціалізаційної роботи з ними. Релігійність та конфесійна належність особи є важливою складовою її самоідентифікації та суттєво впливає на мотивацію поведінкових стратегій і вибір соціальних практик. Незважаючи на це цілеспрямована і структурована виховна робота, метою якої було б роз'яснення основ релігійної безпеки, критичного осмислення інформації, яка подається в середовищі церковних структур, запобігання маніпулятивним практикам у сфері віросповідання, виховання релігійної толерантності, в установах виконання покарань сьогодні не ведеться. Прискіпливу увагу, на наш погляд, варто звернути на засуджених за колабораційну діяльність, у когнітивних стратегіях яких віросповідання відіграє ключову роль, формуючи життєві орієнтири, громадянську позицію, ставлення до державних і суспільних структур.

***Метою дослідження** є характеристика релігійної ідентичності осіб, засуджених за колабораційну діяльність, та впливу конфесійної належності на формування їхніх життєвих і політичних переконань з метою наукового обґрунтування рекомендацій щодо соціально-виховної роботи з цією категорією засуджених.*

***Актуальність теми** полягає у з'ясуванні взаємозв'язку конфесійної належності засуджених за колабораційну діяльність на вибір їхніх життєвих стратегій; необхідності розроблення дієвих програм перевиховання цієї категорії засуджених та розуміння шляхів, якими може відбуватися негативний вплив церковних інституцій ворога на громадян України, запобігання його поширенню в подальшому.*

***Методи дослідження.** У межах дослідження було використано комплекс емпіричних і теоретичних методів. Основним емпіричним методом стало анкетування засуджених за колабораційну діяльність. Для збору первинної інформації автором було розроблено анкету з 12 запитань, спрямованих на з'ясування рівня релігійності респондентів, їх конфесійної належ-*

ності, обізнаності у питаннях віри, частоти практичного релігійного досвіду, а також розуміння впливу інформації, поширюваної через церковні інституції, на формування їхньої особистої громадянської позиції. Для обробки та інтерпретації емпіричних даних використано метод статистичного аналізу, що забезпечив кількісне узагальнення результатів, розрахунок відсоткових показників і здійснення порівняльного аналізу.

Висновки. У результаті проведеного емпіричного й аналітичного дослідження було встановлено, що релігійна ідентифікація залишається значущим чинником формування світогляду засуджених за колабораційну діяльність. Більшість респондентів (70 %) ідентифікують себе віруючими людьми. Водночас значна частка опитаних (20 %) демонструють декларативну або невизначену позицію щодо віри, що свідчить про поверховий характер їхньої релігійної свідомості. Дослідження вікових особливостей показало, що найбільш активною в релігійному плані є вікова категорія 45–65 років, тоді як молодь до 25 років перебуває на етапі формування релігійної ідентичності. Це вказує на наявність потенціалу для цілеспрямованого соціально-виховного впливу саме на молодіжну аудиторію. Конфесійна структура опитаних є відносно однорідною: домінує християнська ідентичність з переважанням православ'я, тоді як представники інших конфесій становлять незначну частку. Це зумовлює необхідність урахування саме християнського релігійного контексту під час організації соціально-виховної роботи. Встановлено, що серед віруючих переважають особи із середньою спеціальною та вищою освітою. Водночас рівень релігійної освіченості та глибини релігійних знань залишається доволі низьким. Аналіз впливу релігії на політичні та громадянські установки показав, що лише незначна частина опитаних усвідомлює вплив релігійних переконань на ставлення до політичних і суспільних процесів у державі. Це свідчить про низький рівень рефлексії щодо можливого маніпулятивного впливу релігійних інституцій у контексті війни. Узагальнюючи результати дослідження, можна констатувати, що релігія для більшості опитаних є елементом особистої ідентичності, але рідко усвідомлюється як фактор, здатний впливати на громадянську позицію та соціально-політичні рішення. Виявлені особливості підтверджують актуальність поглибленої соціально-виховної, освітньої та корекційної роботи, зокрема щодо осіб, засуджених за колабораційну діяльність, з урахуванням рівня їхніх релігійних знань, світоглядних установок та потенційної вразливості до ідеологічних впливів.

Ключові слова: корекційна робота, засуджені, колабораціонізм, релігійна ідентичність, віросповідна характеристика.

CONFESSIONAL CHARACTERISTICS OF PERSONS CONVICTED OF COLLABORATIVE ACTIVITIES

Heida Olha,

PhD of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Pedagogy and Professional Ethics,
Penitentiary Academy of Ukraine
(34 Honcha Street, Chernihiv, 14000, Ukraine,
e-mail: helga2102@ukr.net)
ORCID: 0000-0003-4971-4867

As of today, the number of individuals convicted of collaborationist activities in the institutions of the State Criminal-Executive Service of Ukraine is steadily increasing, which makes the task of a comprehensive study of this category of convicts and the development of effective directions for their resocialization particularly relevant. Religiosity and religious affiliation constitute an important component of personal self-identification and significantly influence the motivation of behavioral strategies and the choice of social practices. Despite this, penitentiary institutions currently lack purposeful and structured educational work aimed at explaining the fundamentals of religious security, fostering critical reflection on information disseminated within church structures, preventing manipulative practices in the sphere of religious belief, and promoting religious tolerance. In our view, special attention should be paid to individuals convicted of collaborationist activities, for whom religious belief plays a key role in cognitive strategies that shape their life orientations, civic stance, and attitudes toward state and social institutions.

The purpose of the study is to characterize the religious identity of individuals convicted of collaborationist activities and to examine the influence of their confessional affiliation on the formation of life and political beliefs, with the aim of providing a scientific basis for recommendations on social and educational work with this category of convicts.

The relevance of the topic lies in identifying the relationship between the confessional affiliation of individuals convicted of collaborationist activities and their choice of life strategies; in the need to develop effective rehabilitation and re-education programs for this category of convicts; and in understanding the ways through which the church institutions of the aggressor state may exert a negative influence on the citizens of Ukraine, as well as preventing the further spread of such influence.

Research methods. The study employed a combination of empirical and theoretical methods. The primary empirical method was a questionnaire survey of individuals convicted of collaborationist activities. To collect primary data, the author developed a questionnaire consisting of 12 questions aimed at determining the respondents' level of religiosity, their confessional affiliation, awareness of matters of faith, frequency of practical religious experience, as well as their

understanding of the influence of information disseminated through church institutions on the formation of their personal civic position. Statistical analysis was used to process and interpret the empirical data, ensuring quantitative generalization of the results, calculation of percentage indicators, and the conduct of comparative analysis.

Conclusions. *As a result of the empirical and analytical research, it was found that religious identification remains a significant factor in shaping the worldview of individuals convicted of collaborationist activities. The majority of respondents (70%) identify themselves as believers. At the same time, a considerable proportion of those surveyed (20%) demonstrate a declarative or uncertain position regarding faith, indicating the superficial nature of their religious consciousness. The analysis of age-related characteristics showed that the most religiously active group is individuals aged 45–65, whereas young people under the age of 25 are at the stage of forming their religious identity. This indicates the presence of potential for targeted social and educational influence specifically on the youth audience.*

The confessional structure of the respondents is relatively homogeneous: Christian identity predominates, with Orthodoxy prevailing, while representatives of other denominations constitute a negligible share. This necessitates consideration of the Christian religious context when organizing social and educational work. It was established that among believers, individuals with secondary specialized and higher education prevail. At the same time, the level of religious education and the depth of religious knowledge remain relatively low.

The analysis of the influence of religion on political and civic attitudes showed that only a small proportion of respondents are aware of the impact of religious beliefs on their attitudes toward political and social processes in the state. This indicates a low level of reflection regarding the potential manipulative influence of religious institutions in the context of war. Summarizing the research findings, it can be stated that for the majority of respondents, religion functions primarily as an element of personal identity but is rarely perceived as a factor capable of influencing civic positions and socio-political decisions. The identified features confirm the relevance of in-depth social, educational, and corrective work, particularly with individuals convicted of collaborationist activities, taking into account the level of their religious knowledge, worldview orientations, and potential vulnerability to ideological influences.

Key words: *corrective work, convicts, collaborationism, religious identity, confessional characteristics.*

Постановка проблеми. У сучасному глобалізовану світі релігія залишається потужним маркером колективної та особистісної ідентифікації, який своєю чергою суттєво впливає на формування конструктів державної, культурної, національної, мовної, правової та моральної належності людини. Відповідно до новітніх філософських концепцій релігійна ідентичність є

однією з форм відображення соціальної реальності особи, що постає завдяки процесу створення та конструювання образу соціального світу [1, с. 52]. Крім того, релігійна ідентичність формується на підставі усвідомлення подібності з представниками своєї конфесійної групи і відмінностей з представниками інших спільнот, що може формувати ефект конформізму (соціальної відповідності) та підштовхувати людей під тиском оточення вчиняти дії задля схвалення й уникнення конфлікту, без критичного осмислення їх наслідків.

Виклад основного матеріалу. Під час сучасної російсько-української війни релігійна ідентичність активно використовується, серед іншого, як маніпулятивна суспільна технологія. Негативним прикладом залучення релігійних почуттів громадян у політику, перетворення церкви на механізм виконання політичних завдань є поширення в Україні забороненої теорії російського фундаменталізму, популяризація якої становить суттєву загрозу національним інтересам і безпеці нашої держави [2, с. 32, 49]. Тож перед соціально-виховною службою в установах виконання покарань постає непросте завдання послідовного розвінчання міфів релігійної пропаганди ворога, пояснення засудженим небезпечності ідей та дійсної мети поширення теорії «руського миру» в Україні та світі. Релігійна складова виховної роботи була б доречна серед усіх категорій засуджених, однак особливу увагу варто звернути на засуджених за колабораційну діяльність, для яких віросповідання відіграє ключову роль у формуванні їхніх життєвих орієнтирів, громадянської позиції, ставлення до державних і суспільних структур.

Станом на середину 2024 р. загальна кількість відкритих кримінальних проваджень за ст. 111-1 КК України («колабораційна діяльність») перевищила 9 тисяч [3]. Це відображається і на фокусі наукового інтересу до цієї категорії засуджених. Усе частіше до висвітлення теми колаборації у своїх дослідженнях звертаються історики, юристи, психологи, пояснюючи ключові чинники, які штовхають громадян на злочин проти власної держави. Є. Письменський один з перших звернув увагу, що серед мотивів колаборантів присутні схильність до постсовєцьких ідей під гаслами «російського світу» (політико-

ідеологічне підґрунтя) [4, с. 39–42]. С. Сьомін та В. Комашко у статті, присвяченій історико-правовому аналізу феномену колабораціонізму, наголошують на необхідності запровадження цілеспрямованої державної роз'яснювальної інформаційно-виховної політики у сфері боротьби з колабораціонізмом [5, с. 199]. У дослідженні Н. Геркули відображено узагальнений кримінологічний портрет колаборанта й окреслено найбільш типові його риси. Серед морально-психологічних ознак виділені низький рівень стійкості до соціальних і політичних викликів, схильність до конформізму та прилаштування під сильнішого. Типовому колаборанту властива готовність виправдовувати власну поведінку ідеями так званого «єдиного народу», прийняття наративів про «спільну історію та культуру» [6, с. 23–24]. Але, незважаючи на доволі великий масив наукових досліджень із зазначеної теми, на сьогодні відсутні спеціальні дослідження, присвячені аналізу суто релігійної складової в ідентифікації цієї категорії засуджених.

На етапі збору джерел для дослідницького аналізу було розроблено спеціальну анкету. Для відповіді респондентам запропонували 12 запитань. Питання мали на меті з'ясувати первинну соціальну ідентичність особи; дозволили оцінити рівень релігійності, релігійну ідентифікацію, частоту реальних релігійних практик до засудження, конфесійну належність засуджених, освіченість у питаннях віри. Також окремий блок питань був спрямований на аналіз соціальної інтеграції в релігійну спільноту, інтенсивність і способи індивідуальних релігійних практик, а також усвідомленість взаємодії особи з релігійним середовищем, з'ясування впливу релігії на світогляд та поведінкові стратегії засуджених.

Загальна чисельність опитаних засуджених становила 100 осіб, які були рівномірно представлені в гендерному розподілі (50 жінок / 50 чоловіків). Серед опитаних переважна більшість є громадянами України: 46 жінок (94 %) і 47 чоловіків (95 %); 2 – громадяни рф, 2 – громадяни інших країн, 3 – не позначили свого громадянства. Більшість опитаних проживали до 2022 р. у південних та східних областях нашої держави (38 жінок – 76 % та 28 чоловіків – 56 %, 4 – за

її межами). Серед респондентів переважали люди 25–65 років, більшість репрезентували вікову групу 45–65 років (65 %). Під час аналізу враховувався і освітній рівень респондентів. Серед загальної чисельності опитаних переважають особи із середньою спеціальною (32 %) або вищою освітою (30 %). Лише 2 % опитаних мають незавершену середню освіту. Показово, що серед осіб з вищою освітою високий рівень релігійності (45 %). Отримані результати свідчать про відсутність прямої залежності між рівнем освіти та рівнем релігійності респондентів. Високі показники релігійності простежуються як серед осіб із середньою спеціальною, так і з вищою освітою, зокрема серед жінок. Водночас серед чоловіків-віруючих також зафіксовано значну частку осіб з вищою освітою, що підтверджує поширеність релігійних переконань незалежно від освітнього рівня та гендерної належності.

У результаті дослідження вдалося встановити такі факти. Серед жінок 40 осіб визначили себе як «віруючі», що становить 80 % від усіх опитаних; 6 – як «невіруючі» (14 %); 3 – не визначилися з вибором (6 %). Таким чином, серед анкетованих домінують віруючі жінки – 4 з 5 опитаних, молодь демонструє різноманітність у поглядах: маємо по одній віруючій та одній невіруючій. Серед чоловіків віруючими визнали себе 30 осіб (60 %), 16 – невіруючими (32 %). Не визначилися (вірять чи ні) серед жінок двоє осіб (4 %), серед чоловіків троє (6 %).

Серед чоловіків, які вагаються між вірою і безвір'ям, – 3 особи віком 24, 48 та 50 років відповідно. Одна особа зараховує себе до сповідників християнства, двоє респондентів – до православної конфесії. Церкву не відвідує лише 1 особа. Двоє – іноді (раз на рік, раз на місяць). Двоє вважають, що головне – внутрішня віра, тобто цих осіб теж можна зарахувати до числа віруючих респондентів. На запитання «Чи впливає віра на прийняття ваших життєвих рішень?» вони відповіли: «Так, але не суттєво, або складно відповісти». Лише один з трьох, які вагаються між вірою та безвір'ям, схилиється в бік атеїзму, оскільки вважає, що віра зовсім не впливає на його життєві рішення.

Серед категорії невіруючих респондентів маємо семеро жінок (14,2 %) та шістнадцять чоловіків (32,6 %). На питання щодо впливу релігійної ідентифікації та формування життєвої позиції і ставлення до поточної політичної ситуації в країні 28,5 % чоловіків відповіли негативно. Цікаво, що серед невіруючих чоловіків шестеро осіб (37 %) зазначили, що мають початковий або достатній рівень знань з історії релігії.

Найбільшу категорію респондентів становлять віруючі особи: серед них 40 жінок і 30 чоловіків. Наймолодша з опитаних – громадянка України 19 років. Освіта – середня технічна (машиністка крана). Неодружена. Є дитина. Конфесійна належність – мусульманство. Водночас висловлює несумісне з її релігійною ідентифікацією твердження, що сім'я нічого не варта, що може означати або поверховість знання основ ісламської релігії, або усвідомлено провокативну відповідь. Вважає, що добре знає церковну історію. Богослужіння відвідує кілька разів на тиждень. Спілкується з духовним наставником. Зазначила, що релігія суттєво впливає на її життєві рішення і є окремою сферою життя, не пов'язаною з національною безпекою.

Релігійність респондентів визначалася за трьома критеріями: частота відвідування церкви та перебування на богослужіннях, релігійні знання, вплив релігійних переконань на прийняття життєвих рішень. Загалом серед 40 віруючих жінок 14 – православні, 22 – християнки, 1 – мусульманського віросповідання, 3 – не визначилися. Серед православних лише одна визначилася як вірянка ПЦУ. З них 30 % більш-менш систематично відвідують богослужіння, а 50 % відвідує церкву раз на рік або не відвідує зовсім. Вважають, що мають достатні знання про релігію, яку сповідують 27 % віруючих жінок, ще 45 % визначили свій рівень знань як початковий. 22 % з опитаних визнали, що релігія суттєво впливає на прийняття життєвих рішень, натомість 37,5 % вважають, що релігійна ідентифікація – це окрема ознака їхньої особистості й геть не впливає на мораль, ставлення до суспільства та держави. Вплив релігії на національну безпеку визнали лише 12,5 % опитаних.

Серед віруючих чоловіків (30 осіб) конфесійна належність розподілилася таким чином: 26 осіб відповіли, що сповідують християнство, серед них 11 – православ'я, що становить 70 % від загальної кількості віруючих чоловіків. Двоє мають ісламську конфесійну належність, по одному – сповідують католицизм і протестантизм. Серед опитаних чоловіків 46 % системно відвідують церкву і бувають на богослужіннях (щотижня або щомісяця). Визнають суттєвий вплив релігії на формування життєвої позиції та чинника прийняття рішень 43,3 % респондентів. На запитання «Чи впливали ваші релігійні переконання на ставлення до подій, пов'язаних з національною безпекою та територіальною цілісністю України?» схвально відповіли 30 % опитаних.

У результаті проведеного наукового аналізу ми з'ясували, що загалом 70 % опитаних вважають себе віруючими (40 жінок, 30 чоловіків). Невіруючі становлять близько 23 %, решта – не визначилися з відповіддю. Але серед тих, хто вагається, більшість можна з упевненістю зарахувати до віруючих людей, спираючись на їхні висловлювання щодо релігії як важливої сфери життя. Молодь до 25 років демонструє рівномірний розподіл: 2 віруючих та 2 невіруючих осіб, що свідчить про активне формування релігійної ідентичності у процесі дорослішання. Серед віруючих домінують особи віком 25–60 років із середньою спеціальною та вищою освітою. Більшість опитаних зарахувала себе до християнської конфесії з вагомою часткою православних християн. Частка респондентів інших конфесій є незначною (4 %): іслам (дві особи), католицизм (одна особа), протестантизм (одна особа).

Частота відвідування богослужінь коливається від кількох разів на тиждень до одного разу на пів року або домашньої молитви. Серед жіноцтва незначна частина віруючих має достатні знання про релігію (7 із 40). Серед віруючих чоловіків близько половини мають достатні або глибокі знання про релігію (14 з 30). Водночас вплив релігії на формування світогляду як суттєвий відзначають лише третина опитаних: 12 чоловіків (24 %) і 9 жінок (18%). Решта респондентів вважають вплив церкви та релігії на їхнє життя незначним. Лише невелика час-

тина віруючих (5 осіб – 10 %) зазначила, що релігія суттєво впливає на їх особисте ставлення до державних і суспільних процесів. Більшість респондентів розглядають релігію як окремому сферу життя, що, на їхнє переконання, жодним чином не пов'язана з політикою. Це свідчить про низький рівень рефлексії щодо можливого ідеологічного впливу релігійних інституцій у контексті війни та сучасних суспільно-політичних процесів. Можна констатувати, що релігія для більшості опитаних виступає винятково елементом особистої ідентичності, але зрідка усвідомлюється як фактор, здатний впливати на громадянську позицію та соціально-політичні рішення. Вищезазначені процеси вимагають в умовах сучасної гібридної війни фокусу уваги та розроблення напрямів соціально-виховної роботи із засудженими всіх категорій, особливо колаборантів.

Висновки. Підсумовуючи, звертаємо увагу, що робота із засудженими за колабораційну діяльність потребує насамперед більш ґрунтовної підготовки персоналу ДКВС у сфері релігієзнавства. А саме введення курсів, які послідовно висвітлювали б історію формування світових релігій та релігійні питання сучасності для більш фахової підготовки до соціально-виховної роботи з такою категорією засуджених і готовності персоналу до складних провокативних запитань та виважених дискусій на релігійні теми.

Для організації чіткої соціально-корекційної роботи в установах виконання покарань необхідно розробити програми, спрямовані на ресоціалізацію саме цієї категорії засуджених. Орієнтувати програми доречно на підтримку індивідуальної релігійної самоідентифікації, не нав'язуючи певну конфесійну позицію. Вважаємо, що актуальним є наукове вивчення особливостей сприйняття навколишнього світу засудженими цієї категорії, вивчення рівня впливу релігії на морально-психологічний стан та прийняття рішень. Враховуючи різний рівень релігійних знань, також доцільно було б проводити освітні заходи для підвищення розуміння серед засуджених суті релігії та її ролі в житті людини і суспільства.

Список використаних джерел

1. Чернописька В. Феномен релігійної ідентичності: філософсько-правове конструювання змісту. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2023. Т. 10. № 3 (39). С. 51–56.
2. Гейда О. Священнослужителі, обвинувачені або засуджені за державну зраду та виправдовування збройної агресії проти України: соціологічний аналіз. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки*. 2025. № 1 (14). С. 31–50.
3. В Україні уже понад 8 тисяч справ про колабораціонізм: що з ними не так? Переказуємо звіт правозахисників. URL: <https://zmina.ua/media/v-ukrayini-uzhe-ponad-8-tysyach-sprav-pro-kolaboraczionizm-shho-z-nymy-ne-tak-perekazuemo-zvit-pravozahysnykiv/> (дата звернення: 30.01.2026).
4. Письменський Є. О. Колабораціонізм як суспільно-політичне явище в Україні (кримінально-правові аспекти) : наук. нарис. Севе-родонецьк, 2020. 121 с. URL: https://www.academia.edu/44357585/КОЛАБОРАЦІОНИЗМ_як_суспільно_політичне_явище_в_сучасній_Україні_кримінально_правові_аспекти (дата звернення: 12.01.2026).
5. Сьомін С. В., Комашко В. В. Сучасна парадигма колабораціо-нізму в умовах російського вторгнення в Україну: історико-правовий аналіз. *Право та державне управління*. 2023. № 4. С. 194–201.
6. Геркула Н. Особа колаборанта: тенденції, виявлені на третій рік повномасштабного вторгнення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: *Право*. 2025. Вип. 90. Ч. 4. С. 19–25.

References

1. Chornopyska, V. (2023), "The phenomenon of religious identity: philosophical and legal construction of meaning", *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences*, Vol. 10, No. 3 (39), pp. 51–56.
2. Heida, O. (2025), "Clergy accused or convicted of high treason and justification of armed aggression against Ukraine: a sociological analysis", *Scientific Herald of Siversshchyna. Series: Education. Social and Behavioural Sciences*, № 1 (14), pp. 31–50.
3. In Ukraine more than 8 000 cases of collaborationism: what is wrong with them? Human rights defenders' report summarized, available at: <https://zmina.ua/media/v-ukrayini-uzhe-ponad-8-tysyach-sprav-pro-kolaboraczionizm-shho-z-nymy-ne-tak-perekazuemo-zvit-pravozahysnykiv/> (accessed 30 January 2026).

4. Pysmenskyi, Ye. O. (2020), Collaborationism as a socio-political phenomenon in Ukraine (criminal law aspects): scientific essay, Sievierodonetsk, available at: <https://www.academia.edu/44357585> (accessed 12 January 2026).

5. Somin, S. V. and Komashko, V. V. (2023), "The modern paradigm of collaborationism in the conditions of the russian invasion of Ukraine: a historical and legal analysis", *Law and Public Administration*, № 4, pp. 194–201.

6. Herkula, N. (2025), "The personality of a collaborator: trends identified in the third year of the full-scale invasion", *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, Iss. 90, Part 4, pp. 19–25.

Дата першого надходження статті до видання: 07.02.2026.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.02.2026.

Дата публікації (оприлюднення): 23.03.2026.